

Verenigingsnieuws

In aansluiting op de mededeling van het RIVM over het coronavirus zijn onze activiteiten van het jaarprogramma voor de komende tijd tot nader bericht afgelast.

Nummer 113

2020 #5

De Von Klüx-hoeve in Vaals

De residentie van baron Ernst von Klüx, zijn echtgenote barones Charlotte Von Klüx (geb. Von Clermont) en de kinderen op een bakstenen hoeve met binnenplaats in Vaals, locatie "In het Oord". Periode 1795 -1863.

Naar aanleiding van bezoek van een verre achterneef van General-Leutnant Baron Franz Friedrich Carl Ernst von Klüx auf Petershain zu Rothenburg, gehuwd met de dochter van Johan Arnold von Clermont zijnde Charlotte en de komst van een nieuw Essay van Gert Guntolf Roeker von Klix toch nog even een uitweiding over deze personages in de tijd van von Clermont.

Ter inleiding nog even de herinnering ophalen van een stukje staatkundige en religieuze geschiedenis.

De Republiek der Nederlanden kreeg in 1632, door de Maasveldtocht van Frederik Hendrik, vaste voet aan de grond in het zuiden van het huidige Limburg, en traden de Staten-Generaal der Verenigde Nederlanden in de rechten van de hertog van Brabant -dat was toen de koning van Spanje- en de tweehierigheid van Maastricht.

Bij de Vrede van Munster in 1648 waren de verhoudingen tussen de Zuidelijke en Noordelijke Nederlanden in de Maaslandse territoria verder uitgewerkt maar niet definitief vastgelegd.

Als gevolg van het Partage-tractaat werden de Landen van Overmaas verdeeld in een Spaans en een Staats deel. Het Staatse deel stond bekend als Staats-Overmaas, één van de Generaliteitslanden, en kreeg te maken met bestuurlijke en religieuze hervormingen onder de Staten-Generaal.

Tussen 1633 en 1685 hebben de Staten-Generaal in Staats-Overmaas in plaatsen waar maar één kerk stond, het zogenoemde *simultaneum* ingevoerd. Het simultaneum bepaalde, dat de plaatselijke

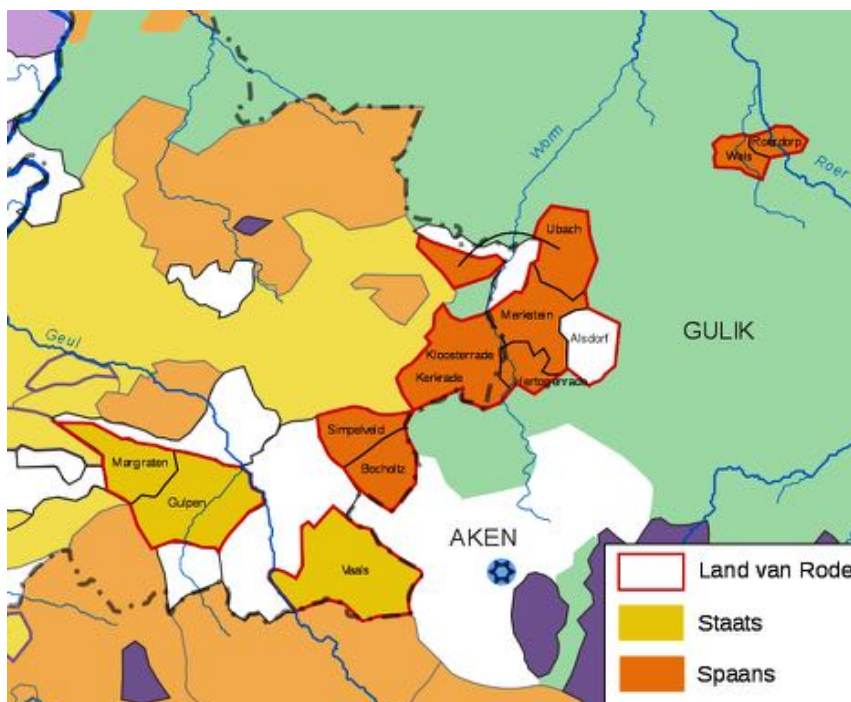
kerken zowel voor de katholieke als de protestantse eredienst werden gebruikt.

Sinds het voorjaar 1649 vonden in Vaals Protestantse kerkdiensten plaats. Door regelingen die getroffen werden door de Staten-Generaal en Spanje betreffende de godsdienst-oefening in de Landen van Overmaas, was dit mogelijk geworden.

In Vaals werd de bestaande katholieke kerk gedeeld met de protestanten.

Het aan de rijksstad Aken grenzende dorp Vaals behoorde vanouds tot het land van 's-Hertogenrade.

Sinds het Partage-tractaat van 1661 werd de streek rondom Vaals onderdeel van de zogenaamde Staatse partage van de landen van Overmaas.

In dit nummer:

- De Von Klüx-hoeve in Vaals 1
- Felicities voor 50-jarig bruidspaar 4
- In Memoriam Harry Steernberg 4

Doordat in Aken en Burtscheid vroeger geen godsdienst-vrijheid voor de Protest-anten was, week men uit naar Vaals, dat onder het bestuur van de Staten-Generaal viel en die onder bescherming van de Staten-Generaal der Neder-landen in het Staatse Vaals hun kerkdienst mochten houden.

Vaals kende in de loop der tijd ook een **Duits-Hervormde gemeente**, een **Waaals-Hervormde gemeente**, een **Lutherse gemeente** en een **Doopsgezinde gemeente**.

In 1669 kregen de Lutheranen van Aken en Burtscheid toestemming om hun gods-dienst in Vaals uit te oefenen. Dit na aanvraag van enige leden van de kerkenraad, waaronder Johannes Klermondts (1612-1682), een voorouder van de Vaalser lakenfabrikant Johann Arnold von Clermont (1728-1795).

In 1695 kocht de Lutherse gemeente de zgn. "Cooperhoff" of "Kupferhof" met de ernaast gelegen "bendgen" (beemd) genaamd het "Weijertgen". Deze oude kopermolen diende

vooreerst voor het houden van kerkdiensten. In 1736 werd de kopermolen gesloopt en verrees op die plek de huidige Lutherse kerk van Vaals. In de loop van de 18e eeuw emigreerden steeds meer Lutherse ondernemers vanuit de katholieke Domstad Aken naar het omringende platte-land, waar niet alleen meer godsdienstvrijheid was, maar waar men ook onder de vele beperkende reglementen van de Akense gilden uitkwam, en waar bovendien goedkope arbeidskrachten voorhanden waren.

Economisch gezien, was juist deze ontwikkeling van bescher-mende geloofsuitoefening, belangrijk voor de bloei van Vaals. Door de strijd tussen de machten met o.a. de gods-dienst-uitoefening weken vele protestantse vluchtelingen uit naar Vaals, veelal fabrikanten uit o.a. Aken en Vlaanderen.

In de vorige nieuwsbrief werd al verteld, dat in 1801, bij een bezoek aan kasteel Bloemen-dal, de Saksische baron Franz Friedrich Carl Ernst von Klüx uit Petershain in de Oberlausitz

(Saksen) de beide broers Carl Theodor Arnold en Johann Adam Heinrich von Clermont om de hand van hun zuster Charlotte von Clermont vroegen. Charlotte was het 15e kind van 16 kinderen.

De vader Johann Arnold von Clermont was al in 1795 overleden. Zijn beide zonen Carl Theodor Arnold en Johann Adam Heinrich gingen door met de voltooiing van kasteel Bloemendal. In 1799 leek het kasteel min of meer gereed te zijn en beide broers betrokken met hun gezinnen het kasteel. Het huwelijk werd op kasteel Bloemendal op 20 januari 1802 voltrokken. Charlotte en de baron waren beide Lutheranen. Zou zouden zij domicilie aangeboden hebben gekregen op kasteel Bloemendal. Hun twee meisjes Klothilde en Maria von Klüx zouden geboren zijn op kasteel Bloemendal.

Bij het nagaan van de bewoners van Bloemendalstraat 3, bleek dat baron Ernst von Klüx, behoorlijk wat bezittingen in Vaals had verworven. Uit onderstaand overzicht uit het kadaster van 1811 blijkt dat zeer goed.

Voor al het huis, wat zijn eigendom was volgens het kadaster, trok natuurlijk de aandacht. Volgens het minuutplan is dit het huidige pand Bloemendalstraat 7.

Bij G.G. Roekert von Klix en bij mij ook, ontstond de vraag of de mogelijkheid bestond dat de familie baron Ernst von Klüx met zijn Charlotte en kinderen enig moment niet meer gewoond hebben op kasteel Bloemendal, maar in de bakstenen hoeve verderop in de Bloemendal-straat.

Plaats	Polder, gehucht of plaatselijke benaming	Verwijzing naar	Eigenaren en vruchtgebruikers				Artikel der alpha betische lijst	Soort der eigendommen	Inhouds Grootte
		De Plannen	Namen	Voornamen	Beroepen	Woon-plaats			van ieder perceel
		Nummer der percelen							
1	4	7	8	9	10	11	12	13	
Vaals	Aan den Noot	A-0278	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	hooiland	1605
Vaals	In het Oort	A-0336	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	bouwland	3725
Vaals	In het Oort	A-0339	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	tuin	680
Vaals	In het Oort	A-0345	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	huis	610
Vaals	In het Oort	A-0346	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	boomgaard	1645
Vaals	In het Oort	A-0353	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	tuin	850
Vaals	Kerkveld	A-0404	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	hooiland	1015
Vaals	Kerkveld	A-0422	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	weiland	12320
Vaals	Kerkveld	A-0424	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	hooiland	2120
Vaals	In de Vitsch	A-0426	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	hooiland	12300
Vaals	In de Vitsch	A-0433	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	hooiland	5750
Vaals	In de Vitsch	A-0440	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	bouwland	470
Vaals	In de Vitsch	A-0456	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	weiland	1910
Vaals	In de Vitsch	A-0460	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	hooiland	2690
Vaals	In de Vitsch	A-0495	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	bouwland	1330
Vaals	In de Vitsch	A-0498	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	bouwland	600
Vaals	In de Kolmont	A-0505	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	hooiland	7340
Vaals	In de Kolmont	A-0507	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	hooiland	6660
Vaals	In de Kolmont	A-0513	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	hooiland	2470
Vaals	In de Kolmont	A-0518	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	bouwland	2650
Vaals	In de Kolmont	A-0533	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	bouwland	1490
Vaals	Vaalserhaag	A-0576	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	bouwland	1580
Vaals	Op den langen akker	A-0602	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	bouwland	3290
Vaals	Op den langen akker	A-0623	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	bouwland	2480
Vaals	Op den langen akker	A-0635	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	bouwland	1770
Vaals	Aan den Molenweg	A-0783	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	hooiland	4070
Vaals	Aan den Molenweg	A-0785	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	bouwland	2000
Vaals	Onder de Eijken	B-0142	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	hakhout	530
Vaals	In den Breuch	B-0296	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	hakhout	2560
Vaals	In den Breuch	B-0302	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	hakhout	385
Vaals	In de Brug	B-1521	von Klux	Ernest	luitenant generaal	Breslau	131	hakhout	1500

In zijn Essay verhaald G.G. Roekert von Klix het volgende:

Na een aantal jaren op het mooie kasteel Blumenthal met barones Charlotte en de kinderen gewoond te hebben, bleef baron Ernst von Klüx het gevoel houden nog steeds gast te zijn op kasteel Blumenthal. Hij ging op zoek naar een passend huis voor zijn gezin in Vaals. Niet ver van het huidige stadhuis vond hij een hoeve, gebouwd in de 18e eeuw, die als agrarische boerderij dienst heeft gedaan. De hoeve lag op het adres "In het Oort" (heden: Bloemendalstraat 7). Het was een bakstenen hoeve met binnenplaats, tweelichtkozijnen van Naamse steen en ronde vensters in omlijstingen van hetzelfde materiaal. De hoeve had een poortmuur met koetspoort en een voetgangersdoorgang in Naamse steen onder een zadeldakje. De locatie links en rechts was toen nog onbebouwd. Vaals was toen een groeiestad. Baron Ernst en barones Charlotte zagen het wel zitten deze hoeve te kopen en er een woonboerderij van te maken. Zogezegd, zo gedaan. Baron Ernst von Klüx kocht de hoeve inclusief twee aangrenzende tuinen en een boomgaard. Er was ook een perceel grond op hetzelfde adres te koop met de vermelding "bouwland" in het kadaster. De baron kocht ook dit stukje grond met het oog op de verdere groei van Vaals. De aankoop vond plaats +/-1808. De familie von Clermont bezat ook de nodige eigendommen in en rond Vaals, desondanks is door de financiële problemen de mindere ondernemerskwaliteiten van Carl en Adam, gecombineerd met valutaturbulentie (Reichstaler, Gulden, Assignaten, etc.), moeilijkheden met de import van belangrijke grondstoffen uit Frankrijk, het niet betalen van rekeningen van belangrijke Russische klanten en achterstand van de modernisering van het machinepark, brachten de onderneming aan de rand van de afgrond.

In het voorjaar van 1816 kwam Adam von Clermont te paard naar de Von Klüx-hoeve "In het Oort". De vlag hing in de mast, baron Ernst was dus aanwezig. Adam en baron Ernst gingen naar zijn werkkamer. Adam zag zeer bedrukt uit, hij had blijkbaar zorgen en veel problemen. Adam bracht baron Ernst op de hoogte van de problemen van het familiebedrijf. Baron Ernst schrok van deze informatie. Hij wist niet veel van het reilen en zeilen van het familiebedrijf, wel had hij in Vaals geroddel gehoord dat het niet meer zo goed zou gaan met de Von Clermonts.

in Vaals en vertrokken. Na het aandoen van diverse plaatsen waaronder ook Petershain, werd het nieuwe onderkomen de stad "Neusalz an der Oder" in Schlesien.

Een veel uitgebreider verhaal heeft G.G. Roeker von Klix beschreven in zijn Essay.

Het huidige pand Bloemendalstraat 7

Financiële hulp vanuit de familie von Klüx uit Petershain kwam te laat en kon het debacle niet voorkomen. Het faillissement was een drama voor Vaals en de familie Von Klüx. Baron Ernst en barones Charlotte bespraken dat probleem uitvoerig, maar ze zagen geen toekomst meer

Het is natuurlijk bijzonder leuk om via de toegang op het kadaster, die de vrijwilligers, waaronder ook leden van Sankt Tolbert, in het kader van het Aezelprojek in noeste arbeid deze gegevens toegankelijk maken, om zo weer nieuwe inzichten en verhalen te laten ontstaan in de geschiedenis.

Uit een foto uit 1958 behoefde het pand nog wel een opknappbeurt (links), de foto rechts is van 2020

Secretariaat:
Heuvel 4
6291 CS Vaals
Nederland

Telefoon: 043-306 42 06
E-mail: sankttolbert@gmail.com

Bezoek onze
website
www.sankttolbert.nl

Bezoek ons ook op:
facebook®

Verenigingsnieuws

Felicitaties voor 50-jarig bruidspaar

Op 20 november waren Herbert en Riekie Kuijpers-Oudelhoven 50 jaar getrouwd. Een jubelfeest voor hen in een "Corona-tijd" met allerlei beperkingen waardoor dit niet uitbundig gevierd kan worden. Namens het bestuur heeft Herbert, in vele functies dienstbaar in onze vereniging,

een attentie mogen ontvangen en voor Riekie mocht hij een bos bloemen mee nemen, alles op Corona-afstand overhandigd.

Het bestuur van Sankt Tolbert wenst hen nog veel gelukkige jaren in goede gezondheid toe.

In Memoriam Harry Steernberg

Met leedwezen vernamen wij het overlijden van ons lid de heer Harry Steernberg. Harry Steernberg was sinds 2010 lid van onze Heemkundekring. Harry werd 77 jaar oud.

Wij wensen de familie veel sterkte en onze welgemeende deelneming met dit grote verlies.

Bestuur en leden

De nieuwsbrief is een uitgave van heemkundekring Sankt Tolbert.

Wilt u meer weten over de heemkundekring Sankt Tolbert, een bijdrage leveren aan deze nieuwsbrief of heeft u een interessante mededeling, kijk dan op de website www.sankttolbert.nl of mail naar sankttolbert@gmail.com.

De nieuwsbrieven staan ook in pdf-formaat op de website. Deze kunt u downloaden. Tevens kunt u op de site aangeven als u de nieuwsbrief niet meer wilt ontvangen.